SPRÅKLIG SAMLING

Nr. 4 – 1975
OKT.–DES.

16. ÅRGANG

UTGITT AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

FRAMLEGG TIL PRINSIPPROGRAM FOR

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

1. LSS vil kjempe for språklig sameining av det norske folket ved ei sosial oppreising av det folkelige talemålet i landet, og vil arbeide for eit samlande norsk skriftmål bygd på målføra i bygd og by, med stor fridom i ordval og med folkelig seiemåte.

2. LSS ser skilnader i språk og språkbruk som uttrykk for ulike kulturformer, og vil stø arbeidet med å styrke den folkelige kulturen.

3. LSS ser alt talemål av innfødde nordmenn som variantar av norsk mål, og meiner at målstriden i dag først og fremst er ein sosial strid. Derfor ser LSS det arbeidet som Riksmålsforbundet driver for det konservative bokmålet («riksmål»), som bygger på talemålet til ein sosial og økonomisk elite i landet, som det viktigste hindret for å nå fram til eitt sams skriftmål bygd på folkemålet.

4. LSS vil stø kravet om reell jamstelling for nynorsk skriftmål på alle område i samfunnet.

5. LSS ser presset frå den anglo-amerikanske kulturen som den største faren for norsk mål i dag, og vil arbeide for å stø det norske målet mot påverknad frå denne kulturen.

6. LSS går inn for at folkevalde organ framleis skal styre språkpolitikken i landet, og vil motarbeide at ein gir konsesjonar til riksmålsformer som mest blir haldne oppe av pengesterke aviser og forlag.

7. LSS vil arbeide for at det offentlige skal nytte eit folkelig mål, særlig i publikasjonar og anna informasjonsstoff.

8. LSS meiner arbeidet med å oppnorske ord og omgrep i ulike fagspråk må få langt meir vekt i språkrøktsarbeidet enn det til nå har hatt.

9. LSS vil stø samane i deires strid for samisk språk og kultur, og fremmendarbeidarbarna sin rett til å få undervisning i og på sitt eige morsmål.

Ernst Håkon Jahr

SPRÅKLIG SAMLING

Abonnement 10 kroner året
Postgirokonto 1 63 78

Redaktør: Geirr Wiggen
Sognsvn. 85, M 24, OSLO 8.
Tlf. (02) 46 68 00, linje 9103

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

har vært utydelig i det språkpolitiske bildet her i landet de siste åra. Slik har vi iallfall grunn til å tru det har fortont seg for mange, trass i de to representantene våre i Norsk Språkråd og trass i avisa. — Vi kan ikke klandre andre enn oss sjøl for det.

Dessuten har begrepa «Språklig Samling» og «samnorsk» til en viss grad fått skjellsordspreg i enkelte kretser der det burde være grunnlaust. For riksmålsfolk har de naturligvis alltid vært sjølve Styggedommen. Det er naturlig. Men for folkemålsvenner og -reisere *burde* det være grunnlaust, ikke minst for dem som er aktive i målrørsla. Likevel må vi som nå representerer LSS vedgå at det ikke har vært *heilt* grunnlaust, sjøl om en del misoppfatninger også har vært ut og gått: Organisasjonen *har* vært tilbakeholdende og mangla initiativ de siste åra. Den har ikke vært følsom nok overfor det nye som har rørt seg i norsk målstrid utafor de etablerte institusjonene. Og formålsparagrafen i lagets lover *har* gitt grunnlag for forestillinger om LSS som en språk-teknokratisk institusjon.

Derfor må vi samnorskfolk si klart ifrå *nå:* Vi arbeider for ett norsk skriftmål. Og grunnlaget for dette arbeidet er de norske talemåla i bygd og by. For talemålet er alltid primært når språk skal normeres: Det norske skriftspråket må formes etter åssen falk faktisk snakker her i landet. Dette har en klar brodd mot all språk-aristokratisk framferd, enten den nå kommer frå riksmålshold (som alltid) eller frå høgnorske og/eller Stalin-forvirra enkelt-medlemmer i Noregs Mållag. Vi arbeider på *norsk folkemåls grunn.* Siktemålet er sosialt: Vi vil ha et skriftspråk i Norge som ligger så nært opp til alle norske folkemål som råd er. Et slikt skriftspråk vil gjøre det lettere å lære å skrive for barn flest, lettere for alle å skrive og lese i allmennhet, og det vil gi best mulig støtte til norske talemål og bidra til å styrke dialektenes prestisje. Det samnorske skriftspråket vil dermed styrke den *sjøltilliten* vi får når vi tør snakke fritt på vår eigen dialekt i alle høve. — Verken nynorsknormalen eller bokmålsnormalen er sam-norske normaler ennå.

Det er nødvendig å innprente dette overfor offentligheten nå. Landslaget for Språklig Samling skal ikke fungere teknokratisk.

I året som kommer vil sentralstyret ta initiativ til et diskusjons-opplegg om den aktuelle målstoda i landet. Dette materialet skal ut til medlemmene. Det blir et opplegg til konkret språkpolitisk analyse og til sjølkritikk. I løpet av 1976 bør vi ha gjennomdrøfta lagets prinsipp-program, arbeidsoppgaver og arbeidsmåte. Da skal det ikke lenger være grunn til tvil eller vrangforestillinger om den språkpolitikken LSS står for. — Til medlemmene: Bruk dette bladet i den diskusjonen som vi er nødt til å ta nå. Alt i dette nummeret bringer vi et framlegg til endring i prinsipp-programmet. Les det. Ta stilling til det. Send oss noen ord, om aldri så få, med ditt syn på saka.

Ellers blir den første store saka Norsk Språkråds handsaming av hokjønnsorda i bokmålet. Slik riksmålsbevegelsen til nå har kunna bruke Språkrådet i si tjeneste, og slik saka står etter siste Språkrådsmøte, er forsvar for status quo i denne saka den mest folkemålsvennlige politikken i øyeblikket. — Vær trygg på at samnorsk-representantene vil stri i den retninga.

gw

Landsmøtet

Landslaget for Språklig Samling hadde ordinært landsmøte søndag 12. oktober i Lektorenes hus, Oslo. Formannen, Ivar Hundvin, var møteleder.

Årsmeldinga viste at ordninga i siste periode med et sentralstyre spredt over store deler av landet, ikke hadde fungert heilt bra. Ordninga hadde gjort det tyngre med møter og hurtige avgjørelser.

Medlemsmassen har økt. Særlig har det vært et tilsig av yngre folk. Det skulle nå være grunnlag for å bringe LSS på offensiven.

Småskriftene er i ferd med å bli utsolgt. Lars S. Vikørs *Vegen fram til ett norsk* er alt utsolgt. *Framlegg til samlenormal* er det ennå noen eksemplar igjen av. — Et nytt småskrift om norsk språkhistorie er på trappene, utar-

Over til side 7

FRÅ ANDRE SIDA

I denne spalta vil vi gjøre lesarane kjende med noe av det motstandarane våre i målstriden har hatt å fare med den siste tida.

Grete Riise (m-l'ar, landsstyremedlem i Noregs Mållag) om dei målfolka som stod imot marxist-leninistane på Noregs Mållags landsmøte på Mosjøen i år:

«For det andre har vi dei tradisjonelle samnorskfolka som trur at språkstriden i Norge kan løysast gjennom rettskrivingsendringar og andre samansmeltingstiltak.

For det tredje har vi folk som står på eittspråkslina, men som ikkje tør seie det høgt. Dei er samde med oss i analysen men vil ikkje køyre dette ope ut.

Den viktigaste gruppa er likevel dei som påstår seg å byggje på det sosiale i språkstriden. Hovedpunktet deira er at dei er usamde med oss. Dei har ingen klar analyse av norsk språkstrid.»

(Intervju i avisa *Stud Vest* (organ for studentane i Bergen) nr. 13/14 — 1975.)

Grete Riise (m-l'ar, landsstyremedlem i Noregs Mållag) om den sosiale lina i målreisingsarbeidet:

«Det som er saka, er at dei som står på den såkalla sosiale lina faktisk ikkje kjempar for dialektane, men for framandorda sin plass i dei. Dei reine dialektorda blir «høgnorske» medan innslag av til dømes an-, be-, -heit, -else-ord blir dialektord. Dette er å snu alt på hovudet. Å kjempe for at desse framandorda skal få plass i norske dialektar og norsk skriftmål er å stadfeste språkundertrykkinga — ikkje kjempe mot ho.»

(Intervju i avisa *Stud Vest* (organ for studentane i Bergen) nr. 13/14 — 1975.)

Ivar Eskeland (statsstipendiat, tidl. gen.sekr. i Noregs Mållag), som har sett at riksmålsbevegelsen og høgnorskstrevet har felles interesser:

«No må riksmålsrørsla få sine vimpel-ord og -former legalisert. Dei har krav på det. (...) Og visse nynorsk-medlemmer må no forstå at det er slutt på den tid då dei skal sitja og «gjev tøyg». Det finst ikkje eitt vettugt menneske i hin flokken som ventar «konsesjonar». Det har aldri stått på noko ansvarleg riksmålsprogram at nynorskrepresentantar skal bruka si tid på å støve kring i sitt eige mål på leit etter ord eller former som kan «ofrast» til beste for «tilnærminga». (...) Imedan er det mange som spør seg og andre kva tiltak språkrådet no etter kvart kunne tenkje seg å setja inn mot utarmingi av begge våre språk.»

(Intervju i *Verdens Gang*, Oslo, 16. oktober d. å.)

Aftenposten (Høyreavis i Oslo) på lederplass om Eskelands utsagn i Verdens Gang 16. oktober:

«Om vi ikke tar meget feil, vil denne modige artikkelen bli møtt med adskillig forbitrelse fra visse nynorskkretser som, frykter vi, er å finne også utenfor sprogrådet.»

(Leder i Aftenpostens aftennummer 17. oktober d. å.)

K. E. Steffens (lektor, riksmålsaktivist) om riksmålets og nynorskens felles interesser i kampen mot miljøforurensinga her i landet:

«Språket er ein sers viktig del av livsmiljøet vårt og tradisjonelle skriftspråk som nynorsk og riksmål med sine rike og verdifulle litteraturar er og med på å skapa den historiske samanheng som gjer oss til eitt folk. At det er rett å verna om livsmiljøet vårt og protestera mot ein tankegang som berre tenkjer praktisk og rasjonelt og difor er ansvarleg for den uhorvelege miljøforureininga i vår tid, er i dag godteke av dei fleste tenkjande menneske. Men skulle det ikke då vera like naturleg å verna om den del av livsmiljøet vårt som lever og vert overlevert gjenom skriftspråka våre og kjempa mot eit kunstig blandinsmål som er tufta på ein miljø- og ressursøydande tankegang?»

(Foredrag i Studentmållaget i Oslo, trykt opp i *Dag og Tid*, Oslo, nr. 81 — 1975.)

K. E. Steffens (lektor, riksmålsaktivist) om riksmålets argumenter:

«Vi lever i en tid som er i ferd med å bli miljøvernbevisst. (...) Følgen er en ny vilje til å verne og bevare, som er utmerket oppsummert i arkitekturvernårets slagord «En fremtid for vår fortid». Et tradisjonelt tale- og skriftsprog er imidlertid også en del av vårt menneskelige livsmiljø som bokstavelig talt omgir oss fra vuggen til graven. Og skriftsproget

er det medium hvori folkets litterære arv lever og overleveres. (...) I *det norske riksmål* har man et slikt medium hvori en meget rik og betydningsfull litteratur lever, (...) Det er en helhet, et karakteristisk system av lyd- og bøyningsformer, og det er helt tilstrekkelig norsk, idet det bygger på en talemålsnorm som naturlig oppsto i Norge på 1700-tallet.»

(Kronikk i *Aftenposten*, Oslo, 20. oktober d. å.)

Oddrun Grønvik (m-l'ar, forkvinne i Studentmållaget i Oslo) er lei seg for at ho skreiv under på framlegget til prinsipp-programnemnda i Noregs Mållag saman med Andreas Bjørkum, Vidar Jetne, Svein Lundevall, Erling Lægreid og Ola Svein Stugu. Men kvifor?

«Grunnen til at eg skreiv under på framlegget til prinsipp-programnemnda, og det angrer eg på, er at Språklig Samling har omfamna programnemnda sitt framlegg og sagt at hvis det er dette Noregs Mållag meiner, så er Språklig Samling og Noregs Mållag einige. Og det er vi vel ikkje? Då treng vi vel ikkje Noregs Mållag, då, dersom vi er einige med Språklig Samling.»

(Referat frå NMs årsmøte på Mosjøen i år, *Norsk Tidend* nr. 5 — 1975).

Jostein Mykletun (m-l'ar, forskningsstip. i Bergen) om kva det er som viser at framlegget til det nye styret i Noregs Mållag så klårt:

«Det er eit einaste framlegg som er så klårt at det skil seg ut frå dei andre. Og det er det framlegget som styret har lagt fram og slik som det vart endra. Kvifor er det klårt? Jau, det viser seg (...) på den måten at det er så mange som ikkje kan vere samde i det. Då må det vere klårt. Det er temmeleg sikkert at det er klårt, fordi det er så mange som spring vekk når dei ser dette her.»

(Referat frå NMs årsmøte på Mosjøen i år, *Norsk Tidend* nr. 5 — 1975).

Dette skulle vere greitt og klårt. Vi håpar det er retteleg mange som spring vekk frå den felles riksmål-høgnorsk-fronten som desse klippa gir eit tydeleg bilete av.

IDEOLOGIER I MÅLREISINGA

av

Ernst Håkon Jahr

De første landsmålsorganisasjonene i Norge som skulle vise seg å vare ved og å virke ut over ei kort tid, Det Norske Samlaget i Kristiania og Vestmannalaget i Bergen, blei til i den svært oppheta nasjonalpolitiske situasjonen mot slutten av 1860-åra. Striden omkring den andre unionskomitéen, som hadde foreslått ei styrking og utviding av unionsbanda mellom Sverige og Norge, [1] påvirka hele det politiske livet i landet, og under den sterkt nasjonalistiske atmosfæren som omgav denne striden, blei disse målorganisasjonene stifta i 1868. De tidligere landsmålsorganisasjonene hadde vist seg bare å ha kort levetid, men nå hjalp den nasjonale strømninga i opposisjonspolitikken og i samfunnet for øvrig målfolket til å få fast organisasjonsmessig grunn å stå på.

Den organiserte målrørsla blei dermed fra første stund av intimt knytta til en nasjonal og antiunionistisk politikk og til de gruppene som forfekta denne politikken, dvs. til de gruppene som i si tid skulle gå sammen og danne partiet Venstre.

Om målrørsla slik i begynnelsen hadde en nasjonal bølge å etablere seg på, fikk den likevel nokså raskt tilslutning fra folk som bygde sitt arbeid for målsaka på et helt annet grunnsyn. Disse folka representerte en sosialradikal ideologi og bygde sitt målsyn og målarbeid på det.

Dette betydde at den organiserte målrørsla nesten fra starten hadde i seg både nasjonale og sosiale element. Det synte seg imidlertid at disse to sidene ved rørsla kunne komme i motsetning til hverandre etter hvor stor vekt en la på hvert av de to aspekta. Det blei snart to ulike grupper som stod mot hverandre, to grupper som representerte to forskjellige linjer og strategier for målarbeidet.

Den ene gruppa la i sin argumentasjon og sitt arbeid mest vekt på det *nasjonale* aspekt, den andre gruppa la mest vekt på det *sosiale*.

Fram til 1905 kunne disse motsetningene oftest forenes fordi den nasjonale og den sosiale kamp på det politiske plan gikk i ett. Både nasjonalt og sosialt stod bonderørsla mot samme motstander, nemlig embetsmennene, som var *for* union og *mot* det demokratiske

programmet til bøndene. Likevel kom motsetninga i målrørsla mellom det nasjonale og sosiale fram i åpen konflikt allerede så tidlig som i begynnelsen av 1870-åra. Det skjedde fordi den ene gruppa, som blei leda av Olaus Fjørtoft, i sine argumenter kjørte fram så radikale synsmåter at avstanden og spenninga mellom de to retningene blei for stor. Styrkeforholdet mellom dem viste seg imidlertid i 1872 da Fjørtofts linje blei forkasta på årsmøtet til Det Norske Samlaget, som ennå var den eneste målorganisasjonen av betydning ved sida av Vestmannalaget i Bergen. Samlaget hadde som oppgave å gi ut trykksaker på landsmål, men fungerte også etter hvert som et landslag for målfolket. Synet i Samlaget måtte derfor sees på som målfolkets offisielle, og flertallet der var redd for å tillate endringer i Aasen-normalen. De frykta at det lett ville kunne føre til oppsplitting av det ennå ubefesta og nye skriftmålet. Dette synet blei representert av sentrale målmenn som Hagbard E. Berner, Elias Blix og Matias Skard.

Det språkpolitiske synet til Fjørtoft hadde støtte fra bl. a. Rasmus Steinsvik og O. J. Høyem. Deres syn var at Aasens normal lå altfor langt fra talemålet i store og viktige deler av landet, og at skriftspråket langt nøyere skulle avspeile talen. Spørsmålet var «om Bog og Skrift skal regjere Tungen og Livet, eller om Livet og Flertallets talende Tunge skal regjere og afgjøre, hvad Form og Maal Bog og Skrift skal bruge». [2]

De var uenige i og mente det i framtida ville være til meins for målsaka at rørsla arbeidde for «en paa Forhaand opstaket og tildels konstrueret Form, som Folkets ¾, d. e. Landets stærkeste Egne, ikke kunde komme tilrettes med og ikke, *uden stor Skoledressur,* mægtede at bevæge sig i.» [3]

Denne gruppas argumentasjon og grunnsyn var derfor klart mer sosial enn Det Norske Samlagets, og dermed målrørslas «offisielle». De var politisk mer inspirert av sosialistiske og anarkistiske tankeganger enn av nasjonalt prega retninger.

Utgangspunktet for denne gruppa var dermed på en måte mer i samsvar med den *unge* Aasen, mer enn med den *eldre* som støtta opp om synet til Det Norske Samlaget.

Opposisjonsgruppa mente det var best at «kvar skriv paa sitt Bygdemaal, berre med dei Tiljamningar som ein lettvint Skrivemaate og Forstaaing i viare Ringar seier til». [4]

De to ulike syna la opp til stikk motsatte strategier for arbeidet med målreisinga: Det «offisielle» synet var at landsmålsnormalen allerede var slik fra Aasen si han at hvis den bare blei tatt i bruk, ville det i seg sjøl gi seier til folkemålet. Opposisjonsgruppesynet var det motsatte: Ved å reise de enkelte dialektene i *første* omgang, ville normalen i *annen* omgang kunne utvikle seg til å bli den samlende skriftform for alle målføra. Normalen blei her ikke sett på som ferdig, den kunne — og måtte — bli langt mer samlende for *hele* landet, mente man.

Disse to syna har stått mot hverandre i målrørsla også i vårt århundre. «Normal»-linja, eller «høgnorsk»-linja som den òg er blitt kalt, blei ført videre av bl. a. Marius Hægstad og Gustav Indrebø, den mer sosialt begrunna linja først og fremst av Halvdan Koht.

Det er altså «normal»-linja som har vært den dominerende i målrørsla, men opposisjonen har hele tida vært til stede sjøl om den ofte har nådd lite fram. I denne sammenheng ser det ut til at organisasjonen Østlandsk reisning (1916—26) representerte det første vellykka forsøket på å organisere målarbeid etter hovedsynet til opposisjonen, dvs. å sette målføra og arbeidet for *dem* framfor arbeidet for «normalen».

Østlandsk reisning definerte seg sjøl som en samnorskorganisasjon, og hadde som hovedsiktemål «et sams norsk mål», som det står i programmet. Dialektreising var fremste midlet til å nå dette målet. I dag er det viktig for Språklig Samling å knytte banda tilbake nettopp til Østlandsk reisning og til den ideologi og det målsyn som der rådde grunnen.

Å få et språkideologisk grunnlag som via Østlandsk reisning går tilbake til Olaus Fjørtoft, er en viktig og riktig språkpolitikk av Språklig Samling i den situasjonen vi nå står oppe i.

Noter:

[1]) Se Arne Bergsgård: *Norsk historie 1814—1880* (Oslo 1964), s. 201 ff

[2]) O. J. Høyem i Oplandenes Avis 31/10 1885.

[3]) Stortingets Forhandlinger 1881 V — dok. 11.

[4]) Fedraheimen 2/11 1889.

ETT FOLKELIG NORSK SKRIFTSPRÅK!

RIKSMÅL-HØGNORSK-ALLIANSEN PÅ NY

av

GEIRR WIGGEN

Alliansen mellom riksmålsfolk og høgnorskfolk er i ferd med å utvikle seg på ny i norsk målpolitikk. Vi kjenner den frå før. Det var de «nasjonale», de høgnorske i målrørsla som i 1920-åra stod sammen med riksmålsbevegelsen i praktisk arbeid. De fikk f. eks. sine artikler omsatt til riksmål og spredd gjennom den landsvide riksmålspressa. Deres felles «fiende» var språk- og kulturorganisasjonen «Østlandsk reisning» og den sosialt orienterte delen av målrørsla, folk som ville gi bymåla og øst- og nord-norske målfører rettmessig plass i norsk skriftspråk. Det var folk som ønska å utvikle skriftnormalene slik at vi kunne få ett skriftspråk her i landet som representerte og støtta *alle* folkemåla i Norge i like stor grad. Nynorske bygde mest på de vest- og sentralnorske målføra, og riksmålet hadde ikke noe forhold til dialektene i det heile. — Riksmål-høgnorskalliansen var et politisk konservativt fenomen, og dens politikk var språkaristrokratisk, ja, reaksjonær i ordets egentlige forstand.

I 1970-åra øyner vi profilen av en tilsvarende allianse. Tidligere generalsekretær i Noregs Mållag, Ivar Eskeland, har fått spalteplass i høyre-organet *Verdens Gang* (16.10. 75) for å ta riksmålskrav i forsvar. Til gjengjeld forsikrer han leserne om at «ansvarlige» riksmålsfolk aldri har krevd noe «offer» fra nynorskhold. Han stemmer med i riksmålsfolkas hets mot samnorskpolitikken. Sjøl rekner han riksmålsfolka og slike nynorskfolk som han sjøl representerer, som «very best enemies». La ingen få tukle med riksmålet og høgnorsken, er Eskelands budskap, for de er fullgode språknormer.

Eskelands utspill er et klart signal til riksmålsbevegelsen om samarbeid, — med front mot arbeidet for et felles norsk (sam-norsk) skriftspråk basert på talemåla i bygd og by. Og riksmålets venner oppfatter signalet; de kvitterer på lederplass i *Aftenposten* dagen etter: Eskelands initiativ i VG 16.10. blir omtalt som «oppsiktsvekkende og meget åpenhjertig», som «den modige artikkelen», og den riksmålsvennlige lederskribenten gir Eskeland sin tilslutning: «Hans [Eskelands] ord bestyrker et dessverre almindelig inntrykk. Forhåpentlig vil regjering og storting gripe inn før vi er tilbake i den gamle kampsituasjon.»

Kultur-aristrokrat går sammen med kulturaristokrat. Begges skriftspråklige ideal har tilbørlig avstand frå talemåla til de fleste norske kvinner og menn. De søker sammen i felles forsvar mot utviklinga av et skriftspråk som virkelig er uttrykk for de norske folkemåla.

Men ikke bare de nynorske-konservative tar slike initiativ. Riksmåls-agitatorene er også på frierferd. Med sine gamle, men moderniserte argument (— 'Vær miljøbevisst. Vern riksmålet. Det bygger på en talemålsnormal i Norge på 1700-tallet og er dermed i eminent grad bevaringsverdig.' —) frir riksmålsbevegelsens nye sverddrager, K. E. Steffens, til konservative målfolk. Han gjør det på kronikkplass i *Aftenposten* 20.10. i år, i Studentmållaget i Oslo og i *Dag og Tid* nr. 81 i år. Hans syn er det samme som Eskelands: Både (konservativ) nynorsk og riksmål er rike, verdifulle og bevaringsverdige språkformer, for de har begge noen år på baken og er blitt brukt av Diktere. De er dessuten systemriktige, heile og sikkert *reine,* sia alt anna er uttrykk for «den uhorvelege miljøforureninga» og «ein miljø- og ressursøydande tankegang» (*Dag og Tid* nr. 81/75). Steffens uttrykker seg dessuten på et gammalmodig nynorsk og påberoper seg et fjernt slektskap med Ivar Aasen i håp om å vinne kampfeller blant målfolka.

Og hvem veit? Kanskje vinner argumenta hans gehør og sympati hos noen? Det er egentlig lite trulig, men det *er* dem i Noregs Mållag og som strever for å holde målet «reint». Ord på *an-, be-, -heit* og *-else* er ureine og hører ikke heime i norske dialekter, hevder f. eks. Grete Riise, marxist-leninist, landsstyremedlem i Noregs Mållag og talskvinne for den nye «nasjonale» AKP-linja i målrørsla. Ho slår i stedet et slag for de *reine,* de norske dialektorda (se *StudVest,* avisa til Bergens-studentane, nr. 13/14-75).

Felles for riksmålsfolka, de gammal-konservative nynorsk-talsmennene og for marxistleninistene i målrørsla er, at de ser sin «fiende» i den fløya av den organiserte målrørsla som holder målreisinga *først og fremst* for å være et sosialt frigjøringsarbeid og i samnorskpolitikken, som har ei tilsvarende holdning. De har alle «systemriktighet», «reinhet» og historisk tradisjon som sentrale argument for sine respektive konservative språkformer. Et sam-norsk skriftmål, der bymåla og de øst- og nordnorske måla er representert på *lik* linje med de sentrale og vestnorske, ser de som henholdsvis «forureining», «systembrott»

eller «norsk-dansk». I sine syn på og sin argumentasjon for ideal-språket, har de først og fremst blikket vendt mot *fortidlige* historiske tilhøve, ikke mot den faktiske språkbrukssituasjonen vi har i Norge i dag. Derfor kan de med en viss rett kalles reaksjonære.

Den «sosiale» folkemåls-linja hevder derimot at det fremste og avgjørende i skriftmålsutforminga er hvordan folk faktisk snakker seg imellom til daglig, ikke om ord og ordformer er «danske» eller om de bryter med Ibsens og Wergelands språkbruk.

I dag som for 50 år sia står altså striden mellom ei *fortidsretta* «kultursprogs-/nasjonalspråks»-linje, representert ved de «nasjonale»/konservative i målrørsla og ved riksmålsbevegelsen, og ei *samtidsretta* folkemålslinje, representert ved den sosialt orienterte delen av målrørsla og ved Landslaget for Språklig Samling.

Det skulle ikke være så vanskelig å velge side i denne striden.

Landsmøtet . . . .

(frå side 2)

beidd av Åse Solveig Næss på grunnlag av F. E. Vinjes bøker *Et språk i utvikling* og *Norsk språk.*

Rekneskap for forrige periode stod trykt i Språklig Samling nr. 3 i år.

Landsmøtet valgte *nytt sentralstyre:*
Magne Aksnes, formann
Ola Halvorsen, nestformann
Gunnar Horverak, styremedlem
Ivar Hundvin, kasserer
Ernst Håkon Jahr, styremedlem
Alfred Kvalheim, styremedlem
Geirr Wiggen, redaktør.

Som vararepresentanter til det nye sentralstyret blei disse valgt:
Halvor Dalene
Ivar Grotnæss
Vidar Guldal
Torbjørn Omholt

Revisor: Johs. Fossaa

Landsmøte valgte også *nytt landsstyre:*

Leiv Egerdal
Johs. Fossaa
Ola Langeland
Egil Røssaak
Rakel Seweriin
Jakob Skauge
Lars Sødal
Einar Tønnessen
Lars S. Vikør

Vararepresentanter:

Haldor Heldal
Vidar Jetne
Knut Kvigne
Eilif Nordseth
Tomas Refsdal
Lars Roer
Leif Roksund
Olaf Røinås
Erik Skjeset
Brynjulf Tangen
Jon Vidar
Helge Ytrehus
Birger Øverås
P. K. Aamo
Reidar Aavik
Ågot Aavik

Magne Aksnes, som nå har overtatt formannsvervet, takka for tilliten som landsmøtet hadde vist ved at det hadde valgt han til formann. Sjøl takka han *Ivar Hundvin* for særs godt arbeid, — ikke bare som formann i to år: Hundvin har gjennom 15 år vært et særs aktivt medlem som har gjort stor innsats for Landslaget. Og LSS er glad for å kunne rekne med Hundvins arbeidsinnsats videre framover. Han fortsetter i sentralstyret som kasserer.

Landsmøtet vedtok 2 *uttalelser,* som er blitt gjengitt i dagspressa og i NRK:

1. *Uttalelse frå landsmøtet i Landslaget for Språklig Samling 12.10.1975 om den aktuelle situasjonen i Norsk Språkråd.*
   Vi står framfor en rettskrivings-revisjon av bokmålet. Landsmøtet i Landslaget for Språklig Samling 12.10.1975 vil oppfordre til allmenn debatt om utviklinga av norsk skriftspråk, slik det sjøl har tatt initiativ til gjennom et åpent og godt besøkt møte i Oslo sist søndag. Landslaget for Språklig Samling vil arbeide for at Norsk Språkråd bygger videre på prinsippa frå 1938-rettskrivinga og sikrer større innsalg av folkemålsformer i bokmålet.

2. *Uttalelse frå landsmøtet i Landslaget for Språklig Samling 12.10.1975 om aksjonen mot sidemålsstilen.* Landsmøtet i Landslaget for Språklig Samling 12.10.1975 tar kraftig avstand frå den aksjonen som nå er satt i gang for å fjerne sidemålsstilen i den vid-

eregående skolen. Landslaget ser på sidemålsstilen som en viktig del av morsmålsopplæringa, og som helt nødvendig i den kløyvde målsituasjonen som framleis rår i landet.

Landsmøtet vedtok ellers at det nye sentralstyret skulle innkalle landsstyret til møte i året som kommer, og at det eventuelt kunne innkalle til nytt landsmøte alt om ett år, dersom det finner det nødvendig.

Representanter frå Landslaget for Språklig Samling i Norsk Språkråd siste periode har vært Magne Aksnes (vararepr. Jakob Skauge) og Ivar Grotnæss (vararepr. Ola Halvorsen). LSS ser arbeidet i Norsk Språkråd som svært viktig, og representantene fikk takk for det arbeidet de har lagt ned.

Det nye sentralstyret fikk fullmakt til å peike ut lagets språkråds-representanter for neste 4-årsperiode.

Ordskiftet på landsmøtet gjaldt blant anna spørsmålet om *ordbøker og lærebøker.* — Lektor Arne Torvik har laga ei norsklære for videregående skoler, der bokmål og nynorsk blir behandla parallelt. Fagnemnda i Norsk Språkråd (unntatt Finn-Erik Vinje) har imidlertid nekta å godkjenne boka, med den grunngivinga at slik «språkblanding» er uheldig. Dette har Forsøksrådet for skoleverket protestert på, og de vil bruke boka som forsøkstekst.

(Lærebøker må godkjennes av Kirke- og undervisningsdepartementet, men hjelpebøker trenger ikke offentlig godkjennelse).

Landsmøtet i LSS gav uttrykk for at det gjerne ville ha ordbøker og norsklærer som behandler nynorsk og bokmål som ett språk. Møtedeltakerne meinte at fagnemnda i Norsk Språkråd hadde gjort urett mot lektor Torvik i denne saka. Landsmøtets kritikk av fagnemndas avgjerd beror på at avgjerda er uttrykk for ei negativ holdning til *prinsippet* bak Torviks bok, det at nynorsk og bokmål behandles parallelt. Landslaget for Språklig Samling støtter dette prinsippet. Om Torviks bok holder faglig mål på andre måter, er ei anna sak. Landsmøtet hadde sjølsagt ikke grunnlag for å uttale seg om det.

Landsmøtet drøfta også Dag Gundersens ordbok. Denne ordboka har til nå ikke vært godkjent til skolebruk, fordi den har behandla bokmåls- og nynorskord sammen. Ord som bare er godkjent i bokmål, har Gundersen markert med +; ord som bare er godkjent i nynorsk, har han markert med *. Ord som er godkjent i begge målformer, er umarkerte.

Fra LSS' synspunkt er Gundersens samordning av ortilfanget i norsk i *ei* ordbok et skritt i rett lei. LSS kunne likevel tenke seg at dette skrittet blei tatt fullt ut, ved at nynorsk- og bokmålsmarkørene + og * blei tatt ut (de ulike bøyingsformene må markeres som før).

LSS ser gjerne at boka blir tatt i bruk i morsmålsundervisninga, og laget har godt håp om at den snart blir offentlig godkjent. Ordboka er alt blitt svært populær Den er nå å få kjøpt i 2. opplag.

Landsmøtet i LSS gav si tilslutning til at språkforma i LSS' nye småskrift om norsk språkhistorie (se ovafor i dette landsmøte-referatet) «radikaliseres» så langt råd er innafor gjeldende rettskriving med sikte på å få skriftet brukt som hjelpebok i skolen.

Språkråds-representantene Aksnes og Grotnæss gjorde greie for det som hadde skjedd under *Norsk Språkråds møte 11.12.*

— Aksnes, som representant i nynorskseksjonen, refererte at nn.-seksjonen avviste et krav om å få inn i-målsformene i nynorsknormalen igjen. Spørsmålet om stavemåten Norge — Noreg blei tatt opp, men eventuelt vedtak i denne saka blei utsatt til neste møte (slutten av januar 1976).

— Grotnæss refererte fra debatten i bokmålsseksjonen, der det særlig stod strid om hokjønns-kategorien i bokmålet. Sia dette spørsmålet har krav på særlig stor oppmerksomhet i tida framover, gjengir vi ikke Grotnæss' utgreiing summarisk her. I stedet refererer vi fra situasjonen i bokmålsseksjonen på s. 10 her i bladet.

LSS' prinsipp-program og arbeidsoppgaver blei også drøfta på landsmøtet. Landsmøtedeltakerne var einige om at det nå var på tide å ta landslagets prinsipp og allmenne stilling opp til grundig diskusjon. Sentralstyret fikk fullmakt til å utarbeide et grunnlag for diskusjon blant lagsmedlemmene. Se leder-artikkelen i dette bladet og Ernst Håkon Jahrs framlegg til endringer i landslagets prinsipp-program.

Landsmøtet hadde håp om at denne diskusjonen kunne være gjennomført i løpet av kommende år. I så fall ville det være grunnlag for å kalle inn til nytt landsmøte alt neste haust.

Landslaget for Språklig Samling hadde i samband med landsmøtet tatt initiativ til et *åpent møte om den aktuelle språksituasjonen.* Dette møtet hadde Trygve Bull, Alf Hellevik og Finn-Erik Vinje som innleiere og Ivar Hundvin som møtestyrer. Møtet, som samla mange mennesker og var særs vellykka, er kort referert på s. 9 her i bladet.

TRYGVE BULL, ALF HELLEVIK OG FINN-ERIK VINJE

var innleiere på det åpne møtet som Landslaget for Språklig Samling arrangerte i Oslo søndag 12. oktober i tilknytning til landsmøtet sitt. Den store møtesalen i Lektorenes Hus var nærmest fullsatt under møtet.

Naturlig nok kom mye av diskusjonen til å dreie seg om situasjonen etter Språkrådsmøtet dagen før. Trygve *Bull* ville beskrive rettskrivings-situasjonen nå som status quo 1959 + «liberaliseringsvedtaket» 1972. Han skisserte den språkpolitiske utviklinga frå 1938 fram til i dag, slik han såg den. Hovedgrunnen til Foreldreaksjonen og reaksjonen i 1950-åra meinte han låg i at «Oslo-vedtaket» (valget av radikale former i skolen) fra 1939 gikk for langt. Bull kom fram med fleire interessante opplysninger om den språk- og allmennpolitiske situasjonen som oppstod i 1950-åra, bl. a. gav han glimt fra holdningene og synsmåtene innafor Arbeiderpartiet.

Alf *Hellevik* konsentrerte seg i si innleiing om den dialekt-reisingsaktiviteten vi har hatt her i landet de seinere åra. Han såg den som særs positiv. I et historisk oversyn viste han til tilsvarende arbeid tidligere i dette hundreåret, f. eks. til Halvdan Koht som alt i 1917 hadde holdt fram de gode sidene ved å nytte dialekt som skolemål. Frå vår eiga tid minte Hellevik om svenske granskingsresultatet som viser de pedagogiske fordelene ved å nytte dialekt i begynnerundervisninga. (Han kunne for så vidt ha supplert med liknende tilvisinger til omfattende tyske språksosiologiske granskingsprosjektet som viser det samme). I U.S.A. har medvitet om dialektas nære tilknytning til personligheten bredt seg kraftig ettersom språksosiologisk og -psykologisk gransking har fått et oppsving. Den fellesstatlige (nasjonale) lærer-organisasjonen i U.S.A. (NCAT) har f. eks. vedtatt en resolusjon som gir støtte til elevers og studenters rett til å bruke si eiga dialekt i læresituasjonen, fortalte Hellevik.

Finn-Erik *Vinje* sa han var skuffa over Norsk Språkråd. Det hadde til nå ikke tatt opp kommunikasjons-barrierene i det norske samfunnet. På dette punktet var han imponert over innsatsen til svenskenes språknemnd. Vinje understreka at vi i Norge ennå hadde store mangler i morsmålskunnskapen på dette området, og han etterlyste tiltak som kunne gi oss skikkelig, konkret kunnskap om folks språkbruk i ulike situasjoner. Dette ville være ei oppgave både for Språkrådet og for andre aktuelle institusjoner. — Vinje meinte ellers at det nå var på tide at fleire yngre mennesker fikk plass i Norsk Språkråd med høve til å påvirke utviklinga av norsk skriftspråk. Det var for galt at nesten bare eldre mennesker skulle forme skiftspråket for generasjoner som til dels ennå ikke er født.

Etter innleiingene kom det til livlig ordskifte blant møtedeltakerne. Både frå eldre og yngre kom ei klar folkemålsvennlig holdning til uttrykk. Og alle innleierne gav (til dels ettertrykkelig!) uttrykk for sin støtte til denne holdninga i sine avslutningsreplikker.

Landslaget for Språklig Samling håper at dette initiativet til offentlig debatt omkring den aktuelle språksituasjonen i Norge nå vil bli følgt opp i tida framover.

Det var i det heile et inspirerende landsmøte Landslaget for Språklig Samling holdt i haust. Landsmøtet fikk drøfta situasjonen i og utafor de språkpolitiske institusjonene. Det fikk gjort opptakta til en god sjølkritisk diskusjon internt. Og LSS fikk vist sin aktive og offensive holdning gjennom sitt initiativ til offentlig debatt omkring de nye linjene i utviklinga av norsk skriftspråk.

Landsmøtet 12. oktober gav løfte om god innsats i tida framover for folkemåla og deres uttrykk i ett, sam-norsk skriftmål. Men det skal hardt og målbevisst arbeid til. Og *alle* som støtter dette folkelige kulturreisingsarbeidet må arbeide *sammen*.

gw/Rsew.

STORTINGET

har mottatt uttalelsen frå Landsmøtet i Landslaget for Språklig Samling, der landslaget tar kraftig avstand frå riksmålsaksjonen mot sidemålsstilen.

By og land hand i hand!

SPRÅKRÅDSMØTET 11.10 -75:

BOKMÅLSSEKSJONEN

På møtet i Norsk Språkråd lørdag 11. oktober i år var det innstillinga frå Særutvalget for bokmål som stod sentralt. Særutvalget blei oppnevnt i 1973 og har bestått av de fire bm.-representantene i fagnemnda (T. Bull, E. F. Halvorsen, E. Pettersen, F.-E. Vinje) + C. H. Borgstrøm, L. Roksund og M. Aa. Øverland.

Særutvalget har under arbeidet konsentrert seg om (1) de obligatoriske hokjønnsorda, (2) fordelinga av svake verb mellom bøyingstypene *-a/-et* og *-te, -t (-de, -d)*, (3) enkeltord. Bull har dessuten lagt fram forslag om vokalisk utgang for partisippformer (supinum) i sterke verb, gjengitt i *Språklig Samling* nr. 3 — 1975.

Særutvalget har ansett pkt. 1 som viktigst. Forsøka på å nå fram til kompromiss-løsninger har ikke lyktes, og utvalget har delt seg i fire fraksjoner:

Borgstrøm og *Øverland* har foreslått at skillet mellom rettskriving og læreboknormal skal oppheves;

Halvorsen har laga et utkast til nye rettskrivingsregler og læreboknormal-regler om hokjønnsbøyinga og om intetkjønn flertall;

Pettersen, Roksund og *Vinje* har i alt vesentlig foreslått status quo, men med enkelte utfyllende merknader til gjeldende regler;

Bull har stort sett slutta seg til Pettersen Roksund og Vinje, men har en del punkt til felles med Halvorsen.

Særutvalget har i tillegg til de 3 punkta ovafor også drøfta forholdet mellom læreboknormal og rettskriving. Her har det rådd stor uenighet. Alle utvalgs-medlemmene har vært enige om at den nåværende valgfrihet for elevene bør opprettholdes; uenigheten har gjeldt en eventuell ytterligere utviding av valgfriheten.

Alle fraksjonene har lagt fram grunngiving for sine standpunkt. Riksmålsfraksjonen (Borgstrøm, Øverland) begrunner sitt krav om å få «innført som valgfrie alle tradisjonelle riksmålsformer som er i levende bruk» med at riksmålet fremdeles bærer vår eldste og største litterære tradisjon, og at det er mange som har riksmål som morsmål. (Det siste meiner LSS det er grunn til å tvile på). — Fjeld Halvorsens framlegg er et kompromissforslag: Han ønsker ei «liberal» rettskriving, men med en (moderat) læreboknormal innebygd i den. Denne læreboknormalen vil Halvorsen bare skal gjelde for skolen. Under debatten på Språkrådsmøtet kom det fram at han meinte en del obligatoriske former på *-a* i hokjønn måtte fastholdes. — Halvorsen understreka at framlegget hans var meint som et arbeidsgrunnlag for videre drøfting.

I Pettersen, Roksund og Vinje sitt fleirtallsforslag er kravet at læreboknormalen ikke skal endres og at den skal gjelde offentlig administrasjon og NRK (tekstopplesning) i tillegg til skolen. — Samme gyldighetsområde meiner også Bull at læreboknormalen bør ha, men han har som nevnt en del av sitt framlegg til felles med Halvorsen.

Bulls framlegg om supinumsformer med vokalisk utgang blei ikke realitetsbehandla. Alle voteringer på dette Språkrådsmøtet var for øvrig prøve-voteringer. I alt 28 punkt skal opp til seinere votering, først på neste møte i Norsk Språkråd 30. og 31 januar 1976. I tillegg kommer Grotnæss' prinsipp-framlegg om at det som er rett i den ene normalen ikke bør reknes som galt i den andre, ettersom vi har bare *ett* språk (men to skriftnormaler). Dette forslaget følger Særutvalgets dokumenter i det videre arbeidet, men blei ikke gjort til gjenstand for prøve-votering 11/10.

Nedafor gjengir vi grunngivingene for fleirtallsforslaget og Bulls særstandpunkt.

Grunngiving frå Egil Pettersen, Leif Roksund og Finn-Erik Vinje for fleirtallsforslaget i bm.-seksjonens særutvalg

Det er vanskelig å finne en regulering av *-a*-ord og *-en*-ord som er rimelig og rasjonell. Helt siden Riksmålsforbundets rettskrivningskomite av 1912 slo til lyd for at skriftmålet burde akseptere hunkjønnsartikkelen *-a*, har diverse rettskrivningskomiteer og sakkyndige organer med vekslende hell strevd med å formulere regler for denne fordelingen.

Både i sak og i form dannet innstillingen fra Riksmålsforbundets rettskrivningskomite på dette punkt mønster for tilråding om ny rettskrivning i 1917. Og helt siden den gang har siktepunktet for den offisielle normering vært å få gradvis akseptert *-a*-formene i skriftmålet. Hensikten har vært til dels å oppnå større likhet med nynorsken, dels å innrette skriftspråket slik at folk flest skulle kjenne seg hjemme i det.

Etter hvert som *-a*-formene er blitt akseptert i skriftmålet, har det skjedd en gradvis oppjustering av deres stilistiske verdi. Det kan neppe være tvil om at en hel del *-a*-former som i begynnelsen av 1900-tallet ble ansett for klart vulgære og som bare hørte hjemme i det mest dagligdagse språk og i et bestemt «folkelig» miljø, i dag knapt virker støtende selv i alvorligere stil og «høyere foredrag». For Johan Storm (1904) var *kona, boka, svarteboka, kokeboka, samme ulla, døra, barna,* «det rene og skjære Vulgærsprog» (Norsk Retskrivning I), og enda August Western (1921) mente at *silda, bua, lia, øia* var former som var avgrenset til lavere stil- og emnenivåer.

Det kan neppe være tvil om at når det i dag ikke er stilistiske eller andre hindringer ved bruken av disse og liknende ord, da skyldes dette i all hovedsak at offisiell normering siden 1917 bevisst har gått inn for å fremme bruken av dem, dvs. oppføre dem i ordlistene som obligatoriske eller valgfrie former. Og skriftspråket er mer allment mønsterdannende i dag enn noen gang før. En form som folk venner seg til å se på trykk, vil i regelen ha små muligheter for å beholde et opprinnelig vulgært preg.

Omfanget av denne stilistiske oppvurdering av en bøyningskategori er det naturligvis umulig å kvantifisere, men vi kan danne oss et inntrykk f. eks. ved å telle opp Riksmålsordlistens *a*-former. Ifølge Gorgus Coward (Kortfattet riksmålsgrammatikk) er det over 200 *a*-ord (eller ord med valgfritt *-a/-en*) i 1963-utgaven.

Didrik Arup Seip (1958) regnet opp en lang rekke *-a*-ord som etter hans mening kunne brukes i hvilken som helst stilart; nevnt i fleng er det *kråka, skjæra, bua, ekra, flua, flya, geita, grenda, bygda, gygra, heia, vidda, huldra, jenta, kleiva, kua, rypa, symra, søya, åta, brygga, fokka, hyra, jekta, sjekta, skuta, skøyta, tilja, tofta, trisa, trossa, vindstilla,* og mange flere.

Like fra de siste tiår av 1800-tallet inn til våre dager (Aars' rettskrivningsregler, Nordahl Rolfsens lesebok, 1907-rettskrivningen, Riksmålsforbundets rettskrivningskomite 1912, osv.) har det vært slik at skolens og administrasjonens skriveregler ha ligget et stykke forut for den alminnelige skriveskikk i litteratur, presse og forretningsliv. Siktepunktet for vår normeringspolitikk har vært dels å nærme skriftspråket til «folkets virkelige talesprog» (som det hette i mandatet for den offentlige rettskrivningskomiteen av 1913 (Torp-komiteen)), dels å fremme en tilnærming mellom bokmålets og nynorskens skriftsystemer. Det siste moment kommer slik til uttrykk i § 1 i lov om Norsk språkråd: (Norsk språkråd skal) «Følge utviklingen i norsk skriftspråk og talespråk og på dette grunnlaget fremme samarbeid i dyrkingen og normeringen av våre to målformer og støtte opp om utviklingstendenser som på lengre sikt fører målformene nærmere sammen.»

En ikke-styrt utvikling vil neppe skape en skriftspråklig tilnærming. Dersom det ikke blir iverksatt sperretiltak fra det ene eller det annet hold, kan vi nok få en utveksling innenfor ordforrådet, en utveksling som smått om senn kan føre til en viss utjamning. Men at det i lydformer og bøyning skulle skje en slik tilnærming uten bevisst, aktiv språkrøkt som sikter mot dette mål, er det umulig å tenke seg.

Den grunnleggende uenigheten mellom folk som sokner til bokmål/riksmål i dag, er om den understøttelse av *-a*-formene som har foregått siden 1917, skal fortsette — eller om bare de aller mest vanlige *-a*-ord skal beholde sine obligatoriske *-a* og ellers valgfrihet innføres. Etter vårt syn er det riktig og viktig fortsatt å føre offisiell språknormering på en slik måte at *-a*-formene gradvis blir frigjort for sine stilistiske begrensninger.

Spørsmålet er så hvordan dette best bør skje. Saken er jo at store deler av litteraturen og dagspressa ikke bruker *-a*-formen i den utstrekning som skolereglene foreskriver. Det skaper naturligvis problemer, og det bør mane til en tolerant og liberal holdning når det gjelder retting av elevenes skriftlige arbeider.

Full valgfrihet kan virke tiltalende, men gir ingen tilfredsstillende løsning.

Det avgjørende motargument er at en dermed oppgir enhver *offentlig* normering, og i stedet overlater til andre, private instanser å normere.

Riksmålsforbundets nye norm er nå kjent. Denne konkurrerer virkningsfullt med den offisielle. Den er påbudt som grunnlag for ortografi og bøyning i en rekke aviser og tidsskrifter, og har atskillig utbredelse i det private næringsliv. Den sterkeste innflytelse øver denne norm antakelig gjennom Aftenposten og en del andre store aviser.

Men også i disse aviser bryter ikke-tillatte a-former igjennom. I Aftenposten har vi i det siste registrert *snora, lufta, Honnørbygda, olla, lodda* (også s-genitiv: *loddas vandringer, loddas tur), lua, silda;* fra Adresseavisen har vi eksempler som *bildøra, brua, brugda, bøtta, elva,* (også s-genitiv: *elvas karakter), ferja, fyllinga, gata, gaupa, gryta, havna* (fast vignett), *jorda, julegrana, kaia, lodda, lusa, nemnda, pipa, ringgåsa, sola, vannskorpa, åra* (av: *åre*). Ingen av disse *a*-formene aksepteres i Riksmålsforbundets nye norm.

Riksmålsordlisten er gitt ut av Riksmålsforbundet i samråd med Det Norske Akademi for sprog og litteratur, og C. H. Borgstrøm har i et skriv 15.1.74 gjort greie for de prinsipper som er lagt til grunn for redigeringen av den nye utgaven. Tidligere er disse prinsipper kjent gjennom B. Blekens bok.

Riksmålsforbundets linje er klar: Å holde *a*-formene ute i størst mulig utstrekning. I Borgstrøms notat sies det slik (s. 1): «Målet var å gjennomføre eller tillate *en*-form i alle tilfelle hvor dette ikke støtte på vanskeligheter.» Valgfriheten er derfor også betydelig innskrenket i forhold til 1963-utgaven, som på sin side er mer restriktiv enn 1952-utgaven.

Avstanden til det offisielle normerte bokmålet er altså blitt betraktelig større. Ikke bare er mange *-a*-former strøket; i den nye normen søker riksmålsfolket tilbake til skrivepraksis *før* 1917.

Mange ord som i Riksmålsforbundets 1963-liste har obligatorisk *-a*, har nå valgfritt *-a/en:*
bysse, fele, flokse, flu, gylte, gynger, kakeline, keive, kolle (=k. ku), *kjette, krå, legde, skiløype, merr, tråkk, tulle, tømmervelte, ørske, geit, steinrøys, bjørk, sleiv* o fl.

En rekke ord som i 1963-lista kan få valgfritt *-a/-en*, har nå obligatorisk *-en:*
bust, bør, elv, flette, flis, flyndre, fokk, gjedde, gryte, klo, lus, nål, rotte, snadde, ull o.fl.

I dag er det neppe mer enn 30—40 obligatoriske *-a*-ord i Riksmålsordlisten. De fleste er slike som ikke hører hjemme i vanlig normalprosa. Selv om sammenlikningen ikke er helt pålitelig, kan det være interessant å notere at rettskrivningen av 1917 har 70—80 obligatoriske *-a*-ord.

Riksmålsforbundet streber altså mot et nærmest

«a-fritt» bøyningssystem (jfr. sitatet ovenfor). Jeg kan ikke skjønne annet enn at det er en uforlikelig motsetning mellom dette mål og det pålegg loven gir om at Språkrådet skal støtte samlingstendensene.

I denne situasjon er det etter vår mening uholdbart at den offisielle rettskrivning skal oppgi sin støtte til *-a*-formene som er i ferd med å bli akseptert i stadig større utstrekning. En fullstendig valgfrihet vil nemlig bety en slik oppgivelse.

Det er to andre utveier for det videre arbeid: a)en fullstendig gjennomgåelse av gjeldende rettskrivning med forsøk på å oppstille nye inndelingskriterier; eller b) en justering av reglene slik de i dag foreligger, i et forsøk på å oppnå større konsekvens.

Etter vårt syn er det det siste alternativ som bør velges. En gjennomgripende, fullstendig revisjon av regelsystemet fra 1959 innebærer et enormt arbeid, og Språknemnda arbeidde den gang så grundig med saken at det skal godt gjøres å finne en ny inndeling som er overbevisende bedre.

Norsk språkråd har dessuten så mange andre presserende oppgaver at det etter vår mening ikke er forsvarlig disponering av ressursene å påta seg dette arbeidet.

Men det likevel atskillige justeringer som kan gjøres innenfor vårt nåværende system. Blant annet er det en mengde ord med vaklende genus i dialektene som bør opp til ny vurdering.

Vi tenker på ord som *kneik, kjelke, hesje, kappe, egg* (på kniv), *kongle, eik* (og flere andre tre-navn), *appelsin, kork, sand, bedrift, oversikt, pulje, antenne, strupe, farge, stråle, kjerne, vilje* (og mange andre ord på trykklett -e), for å nevne eksempler i fleng.

Et annet spørsmål som bør opp på nytt, er genusbruk ved verbalsubstantiv på *-(n)ing*. Hittil har alle nomina actionis på *-ing* hatt valgfritt *-a/-en*; men parallellformene på *-ning* har hatt valgfri *a*-bøyning bare når en tilsvarende *-ing*-avdeling til samme verb *ikke* forekom.

For det første bør en her gjennomgå materialet på nytt og forsøke å fjerne en del åpenbare inkonsekvenser; for det andre bør en vurdere om ikke langt flere *-ning*-ord bør få alternativ *-a*-bøyning. Det gjelder ord som *retning, setning, reisning, opplysning, kledning, rydning, innledning, lesning. A*-bøyning ved disse ord er ikke uvanlig i språkbruken; de gjør seg til dels sterkt gjeldende i ungdommens skriftlige uttrykksform, f. eks. i studentenes eksamenssvar, og i politiske blad og tidsskrifter.

Vi konkluderer med at det etter vår mening, ikke er nødvendig med noen gjennomgripende endring av de gjeldende regler på dette felt. Noen *vesentlig* utvidelse av valgfriheten bør vi ikke få. De konsesjoner som er gitt til tradisjonelt skriftmål, er tilstrekkelig store. Etter vår erfaring er det for unge mennesker i dag snarest et behov for åpning til «venstre», i radikal retning — altså slik at flere *a*-former blir akseptert i skrift.

Det som bør vurderes nøye, er om det kan skje en «statusforskyvning» innenfor gjeldende rettskrivning, slik at f. eks. mange jamstilte hovedformer blir redusert til klammeformer. På den måten ville en kunne oppnå større enhet i lærebøker, samtidig som en imøtekommer ønsket om relativt stor valgfrihet for elevene.

Hovedregelen bør fortsatt være at konkrete substantiv som vanlig er hunkjønnsord i folkemålet, får *-a* i bestemt form entall. Denne regelen har gjeldt siden 1938.

I ordlistene står derfor ord som *dør, gryte, hylle, pipe, skinke, skorpe, øks* oppført bare med *-a* i bestemt form entall.

Men stiltekniske hensyn og hele den sammenheng ordet blir brukt i, kan gjøre det naturlig å bruke den tradisjonelle form på *-en* også i de obligatoriske *-a*-ord. Det bør f. eks. være adgang til å bruke *-en* i slike ord i religiøs stil, og i faste vendinger av typen *intet nytt under solen.*

Abstrakter (og konkreter brukt i «overført» betydning) skal i regelen ha valgfritt *-a* eller *-en* i bestemt form av de ord det her er tale om.

> En gruppe abstrakter som i talt og skrevet mål nesten alltid har *-a*, skal fortsatt være obligatoriske *-a*-ord. Det gjelder slike som *nemnd, tru, økt* (i regelen ord med særnorsk lydform). Hvilke ord som skal høre hit, blir fastlagt i ordlistene.

Dialektene fordeler *-a* og *-en* i mange ord forskjellig, og elevene bør normalt ikke få feil når de bruker en form som er vanlig i den landsdelen de bor i. Heller ikke skal det regnes som feil når elevene bruker *-en* i samsvar med tradisjonelt skriftspråk, eller det normaltalemål som utgår fra dette skriftspråket.

> Intetkjønn flertall, bestemt form.
>
> Her har någjeldende rettskrivning obligatorisk *-a* ved i alt 16 ord.
>
> *Barna* og *beina* el *bena* ble godkjent i rettskrivningen av 1917, og 1938-rettskrivningen gjorde *a*-bøyning obligatorisk i om lag 40 ord. Ny læreboknormal 1959 reduserte dette tallet en del, fordi det ble antatt at obligatorisk *-a* ved ord som *brott, skott* hadde gjort det vanskeligere å bruke disse ordformene.
>
> De intetkjønnsord som nå har obligatorisk-*a*, har ett eller flere av disse kjennetegn: a) særnorsk form (f. eks. *bein*, i motsetning til *ben*, som også kan få best.fl. *-ene*), b) et bruksområde som gjør det naturlig å føre dem til samme gruppe som ordene under gruppe a (*garn, troll*).
>
> Obligatorisk *-a* i intetkjønn bør opprettholdes. *Barnene* og *beinene* bør ikke være tillatte former i rettskrivningsreglene, og gruppa av obligatoriske *-a*-ord bør være av noenlunde samme omfang som nå. Det vurderes nærmere om vi skal foreta en viss utskifting (stryking, tillegg) av medlemmer i denne ordgruppa.
>
> Ord som ender på trykklett *-e*, skal ifølge de gjeldende regler bare ha *-ene (eplene, stykkene)*. Det gjøres likevel unntak for særnorske ord som *høve, løyve, målføre,* som også kan ha *-a*.
>
> Det rimelige er å stille ord av denne typen (de som endrer på trykklett *-e*) likt. Vi får dermed den enklere regel at alle ord på *-e* har valgfritt *-a* eller *-ene*.

Ubestemt artikkel

Ifølge regler skal den ubestemte artikkel være *ei* eller *en* ved ord som i bestemt entall ender på *-a*. Men «ord som har fått en folkelig form» skal ha artikkelen *ei*.

«Ord som har fått en folkelig form» er et usikkert holdepunkt, men det dreier seg altså om ord av typen *ku, geit, bru, økt.*

Det er vanskelig å gi noe forslag til et bedre holdepunkt. Pettersen og Roksund foreslår at alle hunkjønnsord kan ha valgfritt *ei* eller *en* som ubestemt artikkel. Vinje foreslår at det fortsatt bør være at ord av typen ku, geit osv. får obligatorisk *ei* — iallfall i lærebøkene og i norsklærene.

Trygve Bull:

Kort grunngiving for mitt standpunkt i rettskrivningsspørsmålet

Det hersker i Norge mindre stabilitet når det gjelder hva som skal regnes som «korrekt» språkbruk, enn i de fleste gamle kultursamfunn.

Dette har ikke bare sammenheng med at vi har to offisielle målformer. Innenfor hver av disse er nemlig usikkerheten også meget stor, idet følelsen for hva som i enkelte deler av språksystemet er «korrekt», varierer fra landsdel til landsdel, fra samfunnslag til samfunnslag, fra aldersgruppe til aldersgruppe, fra menn til kvinner. Dypest sett bunner dette i den sterke selvfølelse hos norske bønder og arbeidsfolk, og i den sterke prestisje dialektene derved har fått — i alle fall sammenlignet med forholdene i svært mange land. Dette siste gjelder nok i særlig grad dialektene i «fjell-, fjord- og kyst-Norge» — de som nynorsken først og fremst bygger på — men også i atskillig grad «folkemålet» på Østlandet, endog i byene.

Det er nok mulig at vi — uten egentlig å være klar over det — er på vei henimot et system med to faste normer (ja, for den saks skyld kanskje én eneste, samlende allmenn-norsk norm). Men det er verken for leg eller lærd lett å avgjøre hvilke utviklingstendenser som på hvert enkelt punkt av språksystemet er sterkest, og hvilke språkregulerende tiltak derfor kan ha mulighet for å lykkes.

Vilkår som de her antydede kan nok på den ene siden synes å rettferdiggjøre et arbeid for å skape et *fastere* normsystem, — først og fremst innenfor hver enkelt målform, men etter hvert også for ett, samlende norsk riksspråk. Men de samme vilkår kan, kanskje med like stor rett, brukes som grunngiving for en utstrakt *valgfrihet*. Man kan på denne måten synes å stå overfor valget mellom to diametralt motsatte linjer i språk- og rettskrivningspolitikken.

Undertegnede er — etter en mannsalders arbeid med problemene både som skolemann og som språkpolitiker — kommet til at man lettest kommer ut av dette dilemma ved på den ene siden å ha en relativt *fast* læreboknormal — også med tanke på offentlig bruk i sin alminnelighet — samtidig som man på den andre siden bør vise en stor *liberalitet* overfor skoleelvene dersom disse bruker former som er forholdsvis vanlig i skrift eller «normert tale» hva nå enten det dreier seg om mer tradisjonelle eller mer «radikale» former.

Ut fra et slikt syn vil jeg komme til å stemme for å opprettholde både den nå gjeldende læreboknormal på alle vesentlige punkter og det «liberaliseringsvedtak» Språkrådet fattet like etter at det hadde begynt sitt arbeid.

En hovedgrunn til at jeg vil fraråde å liberalisere læreboknormalen mer eller mindre i samme utstrekning om reglene for skoleelevene, er den at en for vid normal meget lett kan føre til et system med parallellutgaver av lærebøker, og en derav følgende ny, bitter strid rundt omkring i landets skolestyrer om hvorvidt vedkommende kommune/skolekrets skal bruke bøker med mer tradisjonelle («riksmåls»-) former eller med de hittil vanlige («moderate») «bokmåls»-former. Kommer så dertil — som svar på en aksjon for mer «konservative» former — et krav om gjeninnføring av lærebøker med gjennomført «radikale» former slik som etter Oslo-vedtaket av 1939, vil forvirringen bli fullkommen. Bare ved å holde fast ved en passende mellomvei vil — etter mitt syn — de store motsetninger i språkkjensle, og sosialt betinget språksyn langsomt kunne brytes ned. Vi må nemlig regne med at disse fortsatt lenge vil være til stede, ikke bare i folket som helhet, men også — ja kanskje ikke minst — innenfor det store flertall som har valgt å holde fast ved «bokmålet» på tross av dettes til dels store avstand fra deres naturlige talespråk. (Avstanden til det andre skriftspråk kan nemlig ofte være vel så stor.)

På to punkter vil jeg likevel stemme for å «myke opp» læreboknormalen. Jeg vil — i likhet med prof. Fjeld Halvorsen — utstrekke valgfriheten for den ubestemte artikkels vedkommende til å gjelde *alle* hunkjønnsord (altså: *en/ei*), og for den såkalte etterhengte artikkels vedkommende til i flertall å gjelde alle intetkjønnsord (altså: *-(e)ne/-a*). Jeg finner imidlertid liten grunn til å gjøre noe unntak for ordene på ubetonet *-e*. Tillatelse til å bruke former som *epla* og *stykka* vil så likevel bli meget sparsomt benyttet.

Når det gjelder språket i lesebøker og litterære tekster, vil jeg anbefale å føre videre prinsippet om å respektere forfatternes egen språkform i alt unntaken i det rent otografiske og i tegnsettingen. Etter liberaliseringsvedtaket eksisterer der heller ingen pedagogiske grunner til å innføre flere hunkjønnsformer hos f. eks. Sigurd Hoel eller Sigrid Undset enn dem de brukte selv. Liberaliseringsvedtaket innebærer i det hele en meget stor lettelse både for lærere og for elever, idet man i undervisningen ikke lenger trenger å beskjeftige seg med å innøve bruk av hunkjønnsformer mer enn f. eks. bruk av intetkjønnsformer.

Når alle vanlige læreboktekster, en meget stor del av pressen og flere og flere av forlagene bruker former som også brukes i de aller fleste elevers — og deres foreldres — naturlige dagligtale, må man tro at de her får støtte god nok. Og skulle ikke alt dette strekke til, ville det være et bevis på at den gamle norm hadde en større livskraft enn de fleste av oss har regnet med. Personlig mener jeg at læreboknormalens former allerede er i ferd med å trenge igjennom hos den yngre generasjon i alle de tilfelle (og det er mange) hvor den kan støtte seg på dagligtalen hos det store flertall av både elever og foreldre. — Likevel er jeg enig i at særutvalget evt. fagnemndas bokmålsseksjon gis i oppdrag snarest å undersøke om ikke kanskje en del av de någjeldende sideformer («klammeformer») bør gis rang som hovedformer («jamstilte former») — evt. også om enkelte hovedformer kan gjøres til sideformer («klammeformer»).

Under ett vilkår hadde jeg vært villig til å «oppmyke» læreboknormalen enda noe lenger i den retning Riksmålsforbundet og Akademiet hele tiden har ønsket. Det måtte være dersom disse to organisasjoners representanter hadde vært villig til å forhandle med tanke på å komme vekk fra systemet med en egen privat norm, i praksis retningsgivende for en bestemt del av folket. Dersom de to språkformer som i dag gjerne kalles «riksmål» og «bokmål», hadde kunnet gå opp i en høyere enhet, slik at også den sjikanøse betegnelsen «bokmål» en gang for alle kunne falle bort som betegnelse på vårt språk — da hadde jeg vært villig til endog å ta en viss risiko for parallellutgaver. Riksmålsforbundets og Akademiets representanter har imidlertid ikke vært villig til å nøye seg med noe mindre enn at hele deres private norm ble inkludert i den offisielle, som en helt likestilt, fakultativ variant. Rent bortsett fra at en slik løsning nesten med sikkerhet ville ha utløst et system med parallellutgaver og en derav følgende språkstrid på nytt grunnlag, har jeg ikke vært villig til å forhandle om ultimative krav satt fram under mottoet «intet eller alt». Det ville stride mot god demokratisk skikk, og har sikkert heller ikke vært Stortingets mening.

På ett enkelt punkt vil jeg forelå å utvide den

videre ramme av sideformer («klammeformer»). Den såkalte «kvote» av «radikale» tekster, som jeg absolutt mener bør beholdes i grunnskolens lesebøker, bl. a. for å unngå egne «radikale» lesebøker, består i stor utstrekning av tekster med et østnorsk folkemålspreg. I fortid av svake verb er her i stor utstrekning, rimelig nok, gjennomført former med vokalisk utgang *(kasta, fiska, henta* osv.). Disse fortidsformer er fullt godkjent i rettskrivningssystemet, ja har end- og rang som lærebokformer. Men de tilsvarende sterke partisipp-former på *-i*, evt. *-e (skrivi/skreve, bryti/brote, finni/funne)* er ikke engang «sideformer», enda partisippformene med konsonantisk utgang *(skrevet, brutt, funnet)* er like lite brukt i dialektene som de tilsvarende svake former. Dette fører til stilbrudd i disse radikale tekster. Også for skoleelever (og andre) som ønsker å skrive en mest mulig «radikal» norm, foreligger her et problem. En løsning av dette problem etter de linjer jeg annetsteds har foreslått, vil ikke ytterligere komplisere læreboknormalen, og skulle derfor neppe by på særlige betenkeligheter. Organisasjonen Språklig Samling, som det ellers ikke er blitt gjort store innrømmelser til, kunne her — etter min mening — ha billig krav på å få ett av sine ønskemål oppfylt.

Om disse formene i det lange løp vil ha livets rett, slik at de evt. siden kunne bli opptatt også i læreboknormalen, kan bare tiden avgjøre.

25.000 underskrifter

mot obligatorisk skriftlig sidemålsopplæring i skolen: Sidemålsopplæring er vel å merke *nynorsk*-opplæring! De som har bokmål som sidemål, kommer ikke inn i bildet i denne aksjonen, skal vi tru *Aftenposten.*

Underskriftene er det foreløpige resultatet av en landsvid riksmåls-agitasjon mot nynorsken. Aksjonen er satt i gang av Oslo-skolenes Riksmålsforening, som er leda av Sven Torgersen og Jan Erik Hansen. Da ukeavisa *Ny Tid* prøvde å få telefonnummeret, adressa eller skolen til disse menneskene, nekta Riksmålsforbundets sekretær Mette Juell å oppgi noen av delene.

Etter hva vi forstår, har aksjonen vært særs aktiv i Kristiansand-området. Der har lektor Torkel Magnusdal vært primus motor. På førstesida i Aftenposten 6. november ser vi hans smilende fjes over pakka med underskrifts-sedlene og under overskrifta «Nynorsk valgfritt fag!» — Magnusdal har vært medlem av Landslaget for Språklig Samling. Med sitt riksmålsvennlige engasjement i samband med denne agitasjonen har han distansert seg ettertrykkelig frå landslaget. LSS tar som kjent klart avstand frå aksjonen.

Stortinget mottar tid om annen underskrifter frå ulike kampanjer. Noen er meir gyldige enn andre. De 25 000 underskriftene Guttorm Hansen mottok 5. november i år, hører til de svært lite gyldige. Vi kan gå sikkert ut ifrå at *svært mange* av de elevene som har satt navnet sitt under riksmålskrava i denne aksjonen, ikke har visst hva de har tatt stilling til. *Mange skoleelever veit ikke hva nynorsk er.*

Det har vært liknende aksjoner før. Vi har vitnemål om at elever som har skrivi under, har gjort det fordi de har trudd nynorsk var dansk! Vi kjenner til elever i den videregående skolen som har mislikt å lese Hamsuns «Victoria», fordi den er på nynorsk — såvidt elevene visste!

Dette er eksempel frå Oslo-skolen. De viser hvor forvirra elevene kan være i dette spørsmålet. Og hvor mange lærere legger ikke opp nynorsk-undervisninga slik at den *må* bli frastøtende, med arkaiske ord og vendinger, forbod mot side- og klammeformer som ligger nærmere elevenes eige mål og en allmenn negativ atmosfære rundt undervisninga.

«Elevene hopper på, de ser ikke forskjell på rett og galt i dette spørsmålet», sier skolestyrer Ronald Jensen ved Nittedal ungdomsskole til *Ny Tid.* Underskrifts-listene blir distribuert direkte til elevene via elevråda. Lærerne får i regelen ikke høve til å drøfte spørsmålet med elevene før de eventuelt skriver under. «Er'e noen som er imot nynorsk her», kan listedistributøren spørre klassen. Og mange svarer ja, enten det er dansk eller nynorsk eller vanskelig språkbruk (maktspråk) de misliker. Og i den alderen, med den arbeidsmengden og det undervisnings- og læretempoet som elevene lever med i norsk skole i dag, — hvem vil ikke gjerne bli kvitt noe av strevet!

Nei. Det er lett-vektige underskrifter riksmåls-agitatorene bærer med seg i denne saka.

LESERBREV

Vi har mottatt et brev fra en leser av Språklig Samling som har reagert på en artikkel om anglisismer i forrige nummer. Han utfordrer bladet til å oversette fremmedorda:

NR. 3—1975, S. 10: MODERNE NORSK — ELLER APEKATTERI?

Vi har med interesse lest «godbiten», og moret oss over den.

Kunne De være så elskverdig å «oversette» den til godt moderne norsk uten å bruke noen av de engelske ordene. En håper at teksten ikke trenger å forlenges noe av den grunn. Hvis De kan sende «oversettelsen» til skolen, ville det vært utmerket. I alle fall vi De vel bruke Deres blad til å trykke den i.

Bekkestua, 29. oktober 1975

Vennlig hilsen
Dagfinn Westberg
inspektør

Vi lar utfordringa gå videre til leserne. Gode «oversettelser» vil eventuelt bli trykt i neste nummer av bladet.

red

«Stortingets intensjoner»

Av

IVAR HUNDVIN

Utover sommeren i år var det en viss aktivitet innen Riksmålsbevegelsen, med landsmøter, pressemeldinger osv. Den nådde høgdepunktet i dagene før møtet i Norsk språkråd i oktober, og hadde et klart siktepunkt, rimelig nok.

La oss se på noen av de argumenta som blei brukte.

Etter det siste landsmøtet, i Oslo, satte Riksmålsforbundet opp et brev til Kirke- og undervisningsdepartementet, trykt i Aftenposten 8. oktober. Her står m. a.

«Riksmålsfolket har i årevis påpekt at bokmålsrettskrivningen av 1938 og læreboknormalen av 1957 er ubrukelig for de store deler av folket som føler seg knyttet til en sprogform med litterær tradisjon og rike nyanseringsmuligheter.»

Kan dette være rett? Er det virkelig slik at den offisielle rettskrivinga vi har i dag er ubrukelig for store deler av folket? At ikke alle liker den, er så si sak. Slikt har hendt før. Den er langt nærmere opp til talemålet enn noen tidligere rettskriving, og bryter såleis noe mer det tradisjonen. Men ubrukelig?

Videre står:

«Vi er klar over at det er nedsatt et rettskrivningsutvalg, som skal fremlegge en innstilling om kort tid. Men medlemmer av utvalget har forlengst uttalt offentlig at det her ikke er enighet, og at et flertall stort sett vil opprettholde status quo. Dette er i strid med alle forutsetninger for arbeidet i Norsk språkråd og i sterk kontrast til Stortingets intensjoner dengang rådet ble opprettet.»

Morgenbladet hadde 13. oktober en artikkel, «Sprekker Språkrådet under dagens møte?» hvor det brukes uttrykk som at Språkrådet har «brutt med de retningslinjer Stortinget har lagt opp til» og «ikke tatt myndighetenes retningslinjer alvorlig.»

Hva er det så Stortinget har sagt og gjort?

Det framgår best av Innst. S. nr. 189 (1969—70), dvs. innstillinga fra Kirke- og undervisningskomiteen i Stortinget om språksaka, som var det endelige grunnlaget for debatten 19. mai 1970, og for vedtaket om Norsk språkråd. Her er sitert hva Vogt-komiteen har sagt om *årsaka* til «konfliktene mellom språkgruppene»: uklarheter i lover og forskrifter, og at ordformer som har tradisjon i skriftspråket og er levende i litteratur og tale, er stengt ute fra den offisielle rettskrivinga.

Dette siste har vel egentlig ikke sammenheng med konflikt mellom språkgruppene, om en går ut fra de to tradisjonelle, men heller om en konflikt mellom myndighetenes og Riksmålsforbundets språkpolitikk.

Videre er fra Vogt-komiteen sitert: «I disse spørsmål bør det vises toleranse, og komiteen går ut fra at det foreslåtte språkvernrådet tar denne sak opp.» Vogt-komiteen føyer til at den ikke tror de forslag den fremmer kan skape språkfred i landet, og at den ikke har villet stille noen prognose for språkutviklinga.

Stortingskomiteen sier så at det er grunn til sterkt å understreke disse synspunktene. Lenger ute, i avsnittet om språkformen i skolene, sier komiteen m.a. at det vil være uråd «på det nåværende tidspunkt å drøfte alle de spørsmål som refererer seg til språknormering og læreboknormal. Disse spørsmål bør naturlig utredes av det språkråd som forutsettes etablert.» Og lenger ute i samme avsnitt: «Også ved normering av skriftspråket må det vises toleranse. I praksis må dette gi seg utslag i stor valgfrihet mellom formene og varsomhet med å forby former som er levende i skrift og tale. En må gjennom normeringsprosessen heller ikke ta sikte på en forsert tilnærming mellom våre to språk, jfr. komiteens generelle merknader.» Det er

ikke noe å si på at Riksmålsforbundet framhever formuleringene.

Men stortingskomiteen har ikke *bare* sagt dette. I innleiingsavsnittet står også følgende:

«Språkutviklingen i vårt eget århundre har vært sterkt preget av den bevisste viljen til en tilnærming mellom de to skriftspråkene, også gjennom politiske beslutninger. Bak dette ønsket om tilnærming ligger igjen ønsket om å jevne ut de motsetninger som har gitt grunnlag for språkstrid. Ønsket om å komme bort fra de praktiske ulempene ved en språkdeling har også spilt en rolle. Særlig etter 1938-reformen har tilnærmingspolitikken også møtt sterk motstand. Motstanderne har framhevet at tilnærmingspolitikken har gått altfor langt, slik at gjeldende rettskrivning er kommet i utakt med alminnelig språkbruk på felter som ikke er bundet av offentlige regler.

Komitéen mener at tilnærming mellom våre to språkformer fortsatt bør være et langsiktig mål, men vil understreke at denne tilnærming ikke må forseres. I arbeidet med framtidige språkreformer må en legge stor vekt på utsiktene til at reformene kan få bred oppslutning innenfor de berørte språkgrupper og slå forholdsvis raskt igjennom i alminnelig språkbruk. Komitéen vil videre framheve at det foreliggende materiale gir et altfor svakt grunnlag for å vurdere i hvor sterk grad en tilnærming mellom de to målformer faktisk skjer. Det har ikke vært foretatt noen bred kartlegning av utviklingstendensene i de to skriftspråkene på felter som ikke er formelt bundet av den offentlige normering. Også når det gjelder talemålet, er det foreliggende materiale utilstrekkelig. Det skyldes dels at forskerne har viet «blandingsdialektene» for liten oppmerksomhet, dels at det tar lang til å bearbeide materialet fra slike undersøkelser. Arbeidet på denne sektor må etter komitéens mening bli lagt mer omfattende, slik at en kan få et bedre grunnlag for å vurdere den faktiske språkutvikling.

Komitéen viser i den sammenheng til en uttalelse fra Norsk Språknemnd, gjengitt på s. 79 i St. meld. nr. 15:
«Problemstillinga er såleis ikkje om vi skal byggje vår framtidige språkutvikling og språknormering eine og aleine på folkemålet og sjå heilt bort frå skrifttradisjonen og skriftnormert talemål. Spørsmålet er heller om alle partar kan akseptere også *folkemålet, dialektane* (utheva av departementet), som ein del av grunnlaget vi skal byggje norsk skriftmål på. Eit vilkår for eit realistisk språkfredframlegg må vere at alle variantar av norsk talemål og skriftmål blir akseptert som eit felles grunnlag for samarbeidet i språknemnd eller råd.»

Det må være et nødvendig arbeidsgrunnlag for den framtidige normering å få klarlagt alle disse varianter, slik at det nye språkrådet kan få det best mulige utgangspunkt for sine avgjørelser. Alle disse varianter tilhører vår felles språkarv, og utgjør et «forråd» som begge skriftspråkene kan berike seg av.

I etterkrigstiden er gamle motsetninger og spenninger i vårt samfunn blitt mindre. Språklige motsetninger som har hatt sitt grunnlag i dialektskiller, utjevnes raskere enn før, og skriftspråkene har fått sterkere innflytelse enn før, og skriftspråkene har fått sterkere innflytelse enn før over talemålet. Den oppløsning som skjer i enkelte dialekters tradisjonelle strukturer, et et kulturtap. Men utviklingen mot et mer enhetlig talemål gir også grunnlag for en naturlig språklig tilnærming.»

Professor Fjeld Halvorsen om nynorsk-normering

Under rettskrivingsdebatten på siste møte i Norsk språkråd minte professor Fjeld Halvorsen om formålsparagrafen for rådet, der det som kjent heiter at Norsk språkråd skal støtte opp om utviklingstendensar som fører målformene nærmere sammen. Fjeld Halvorsen filosoferte litt omkring spørsmålet om korleis framtidsnorsken burde sjå ut. Neste steg i samnorsk lei bør komme frå nynorsksida, hevda han. Det nynorske formverket er for komplisert og bør forenklas og samordnas med det radikale bokmålet...

At nynorsken bør justeras i samnorsk lei, er vel alle samnorskfolk enige i, og mange av nynorskrepresentantane i Språkrådet ser heldigvis ut til å være av samme meining. (Nå spørs det korleis det nye rådet blir sammensett!). Men det er ein annen ting vi samnorskfolk syns er enda viktigare for tida, og det er å få fleire unge bokmålsfolk til å nytte radikalt bokmål. Kanskje Fjeld Halvorsen kan hjelpe oss med dette arbeidet?

Ma

FRIDA ANDREASSEN ETTF.

SKEI – SURNADAL

★

Kolonial – Kortevarer – Manufaktur

Disse synspunkta må ha ligget bak forslaget til endring av punkt b i mandatet for Språkrådet. Her hadde Vogt-komiteen denne formuleringa:

«følge utviklingen av talemålet i bygd og by og skriftspråket i presse og litteratur, og på fritt grunnlag fremme et naturlig samarbeide i dyrkingen og normeringen av våre to skriftspråk.»

Men Stortingskomiteen sier på side 287 m. a. at den trur «det foreliggende forslag kan virke uheldig i den forstand at det av enkelte vil kunne oppfattes slik at en nå ønsker å etablere en større avstand mellom våre to skriftspråk.» På side 288 slår komiteen på nytt fast at en fortsatt må ha en tilnærming mellom våre to skriftspråk som et langsiktig mål, og gjør framlegg om en slik formulering:

«følge utviklingen av talemålet i bygd og by og av skriftmålet i litteratur og presse, og på dette grunnlag fremme samarbeid i dyrkingen og normeringen av våre to skriftspråk og støtte opp om den utvikling som på lengre sikt fører språkene nærmere sammen.»

Det er *dette* som blei vedtatt, og som er mandat for Norsk språkråd.

Men det er nettopp det riksmålsfolk (og noen få nynorskfolk) *ikke* vil godta, kfr. det fru Øverland skreiv i Ordet nr. 5/1970, der ho argumenterte for at Riksmålsforbundet skulle la seg representere i Språkrådet: «Den ulne formulering om støtte til de naturlige tilnærmingstendenser på langt sikt, behøver ingen å ta alvorlig.»

Det kan ikke være rett å hevde at Stortinget har gitt Norsk språkråd i oppdrag å syte for at Riksmålsordlista får offisiell status. Men det er det Riksmålsforbundet gjør. I det før nevnte brevet fra Riksmålsforbundet står det til slutt:

«Hvis Norsk språkråd på sitt møte den 11. oktober ikke gjør det klart at en ny bokmålsrettskrivning, ved siden av de offisielle former, også skal omfatte riksmålsformene, vil landskonferansen anmode riksmålsrepresentantene om å trekke seg ut av Norsk språkråd. Dette til underretning for statsråden.»

Den som kjenner til Riksmålsforbundets intensjoner og økonomiske makt, og som er klar over hva som vil skje innen skoleverket og offentlig administrasjon med påvirkning osv. om forbundets ordliste blir «innbakt» i den offisielle, bør være klar over at *dette* i hvert fall ikke kan ha vært Stortingets mening.

Stortingets og Riksmålsforbudets språkpolitikk synes klart å være på kollisjonskurs. En kan med god grunn spørre om Riksmålsforbundets representanter i Språkrådet i det hele føler seg bundet av «Stortingets intensjoner.»

Ivar Hundvin

Morgenbladet skreiv 14. oktober: «Riksmålsforbundets soleklare krav vil en sterk fraksjon i Norsk Språkråd ikke imøtekomme — antakelig vel vitende om at det ville bety samnorskens endelige dødsdom.» Ei utvikling som på lengre sikt fører språka nærmere sammen, skal en ikke være med på.

GAVER

I. Sognnes 10,—, P. R. Varsla 20,—, P. Engum 30,—, R. Høydal 50,—, Å. Aakvik 100,—, E. Tønnessen 200,—, T. Refsdal 100,—, E. H. Jahr 30,—, O. Rike 10,—, B. Øverås 50,—, E. Hildrum 40,—.

Kassereren takker!

Medlemspenger 1975

Vi så over kartoteket her en dag, og merka oss da at det er en del som ikke har betalt for i år. De vil om ei tid få et lite brev fra oss, med betalingsblankett, for vi rekner med at det her er skjedd et såkalt hendelig uhell.

Om noen skulle hugse at de *ikke* har betalt, så gjør det nå. Så slipper vi å skrive.

Kassereren

STØTT SPRÅKLIG SAMLING!

Norsk Språkråd og riksmålsbevegelsen

Svært få mennesker i Norge har riksmål som sitt morsmål. Men en del *trur* og påstår at de har det, og grunnen til det er at riksmålet har «snob-appeal» i enkelte kretser. (Fra språkvitskapen veit vi at det kan være stor avstand mellom måten folk *trur* de snakker på og slik de *faktisk* snakker.) I disse kretsene gir det sosial status å være riksmålsbruker og riksmålstilhenger. Omvendt er det en direkte sosial skavank å være dialekt-bruker i dette miljøet, spesielt om det er dialekta på stedet en bruker. Å bruke Oslo-dialekta i Oslo, for eksempel = å snakke «breitt» = mangle «kultur», — slik som vanlige arbeidere. Og *det* går ikke an i det «fine» miljøet som riksmålet hører heime i. Det går i høyden an som «krydder» i fortellinger fra «folkelivet».

Riksmålskulturen er dominert av og er et merke på politisk konservatisme og kultur-aristokrati.

Av Geirr Wiggen

Hvorfor er det så mye bedre å skrive *skeiv* enn *skjev, skeine* enn *skjene, mjøl* enn *mel, ljuge* enn *lyve* osv., spør riksmåls-agitatoren Erling Granholt i Arbeiderbladet lørdag 1. nov. Jo, svaret er greitt: Fordi det er sånn folk flest *snakker* her i landet. Riksmålet har aldri brydd seg så mye med åssen folk snakker. Riksmålet har i stedet brydd seg mye om åssen de gamle Diktere skreiv. Slik burde og bør nemlig vi andre også skrive, mener riksmålsfolka. Folkemåla teller ikke *så* mye.

Heilt sia myndighetene begynte å interessere seg for norsk språkpolitikk i forrige hundreår, etter at landet var blitt uavhengig av Danmark, har arbeidet gått ut på å skape et skriftspråk som skulle gjenspeile og støtte alle de norske folkemåla. Dette har vært sjølve rettesnora bak alle de nyere offisielle språkpolitiske tiltak. Og for hver nye rettskrivingsendring har vi kommi nærmere målet, jamt og trutt. Men riksmålsfolk har jamt stått imot denne utviklinga. Hadde de fått viljen sin ved hver en korsveg, så hadde vi skrivi nå som for 60—70 år sia. Ta ei bok fra begynnelsen av hundreåret og se på språket der!

Oppnemninga av Vogt-komitéen i 1960-åra og dens resultat, Norsk Språkråd, er det første bruddet med folkemålslinja i offisiell norsk språkpolitikk. Norsk Språknemnd, som vi hadde før, hadde som plattform at språknormeringa skulle skje på «norsk folkemåls grunn», dvs. at den skulle rette seg etter talemåla til folk rundt om i landet. Det nekta riksmålsfolka å være med på, og dermed satte de seg sjøl utafor Språknemnda.

Sia 1972 har vi hatt Norsk Språkråd. I retningslinjene for arbeidet der står det ingenting om at skriftspråket i Norge skal dannes på grunnlag av folkemåla våre. Opprettelsen av Norsk Språkråd var en innrømmelse til riksmålsbevegelsen.

Alt samme år som Språkrådet blei stifta, fikk riksmålsrepresentantene igjennom sitt første krav: Skolebarna skulle ikke få «feil» i skolearbeida sine om de skreiv *jenten, solen, gaten* o. l. Deres nye krav går langt videre. Nå vil de *fullstendig* fjerne hokjønnsendinga *-a* (eks. *sola, gata)* som obligatorisk i rettskrivingsreglene for bokmålet. *Jenten, bygden* o. l. skal bli gangbart i bokmål, om riksmålsfolka får viljen sin.

Og den prøver de nå å *trasse* igjennom i Språkrådet. Er det merkelig at riksmålsbevegelsen ønsker «sprogfred»? Nei. Det vil skade deres bakstreverske kulturpolitikk i Språkrådet og ellers om deres aktiviteter skulle få offentlighetens oppmerksomhet. Nettopp det bør derfor skje nå.

«Dessverre synes mulighetene å være små for at man unngår *en sprengning* (mi uth.) av Norsk Språkråd på årsmøtet i februar 1976», skriver Granholt. «En sprengning» = riksmålsrepresentantene går ut av rådet, om de ikke får viljen sin om *-en* over heile linja i hokjønnsorda i bokmål. På den ene sida viser det hvor sterke de føler seg og i hvilken grad de opplever Språkrådet som *sin* institusjon. Samtidig viser det også hvor svake de føler seg, når de truer med «sprengning» dersom resultatet av en demokratisk saksgang går dem imot.

Om så skulle skje, at riksmålsrepresentantene velger å forlate Språkrådet, skyldes det «sviktende toleranseevne», skriver Granholt. Vel å merke hos de øvrige rådsmedlemmene. Å være «tolerant» vil i Granholts sammenheng bety å gi fullstendig etter for riksmålskrava. Vogt-komitéen «satte toleransen i høysetet», sier Granholt, og fortsetter: «Ønsker man et *tolerant sprogråd,* må man unngå å oppnevne intolerante personer.» For Granholt og dem han representerer, betyr «toleranse» riksmåls-ettergivenhet, «tolerant sprogråd» et riksmåls-underdanig språkråd; og «intolerante personer» betyr personer som ikke gir etter for riksmålskrava.

Stortinget og andre institusjoner har nå oppnevnt nye representanter til Norsk Språkråd. Vi får håpe at riktig mange av organisasjonene har vært så våkne at de har passa på å oppnevne folkemålsvennlige representanter. Om riksmåls-

folka kaller dem «intolerante», får ikke hjelpe.

For som sagt: Svært få mennesker i Norge har riksmål som morsmål. Riksmålet er og blir et sosialt overklassefenomen, en konservativ språkvariant nr. 2 som enkelte har lært (og som langt flere føler de *må* lære) i tillegg til stedets dialekt. Sjøl på Vestkanten i Oslo lever folkemålet, med former som *gata, sola, sjæl, mjæl, mjælk, hanan* og *værra,* og med ei grei folkelig setningsbygning. Men der, i riksmålets geografiske bastion, er det så underkua, at vi finner det brukt bare blant barn og ungdom i jamnaldringsgrupper. Blant foreldre og andre voksne kan det straffe seg, og barna lærer fort at de må kunne slå om til det «finere sprog» i de «rette» sammenhenger. — Det er «vestkanter» mange plasser i landet, der riksmålet nyter prestisje som «riktig sprog» uten å være morsmålet eller stedets dialekt.

Å holde riksmålets spesielle ordformer utafor offisielle rettskrivingsregler, er bare rett og rimelig. Riksmåls-agitatorene kaller det «undertrykking». Og det må de gjerne. Men det er ikke ei undertrykking av noe norsk folkemål. Det er derimot *ei undertrykking av en sosial streben «oppover».* Og det er bare bra. Det gjør det vanskeligere å «snobbe». Det gjør det lettere for mange mennesker å bruke det målet de er vokst opp med fritt og trygt i alle høve, uten at de bør være redde for sosiale straffe-reaksjoner.

Så om «man» får en sprengning av Norsk Språkråd på årsmøtet i februar 1976», så er det bare riksmålsbevegelsen som furter fordi de ikke får viljen sin. Da har de *sjøl* satt seg utafor Språkrådet, og konsekvensene av det må de også ta sjøl. Det viktige er da at myndighetene og folk flest er klar over hva som egentlig skjer ved «en sprengning»: Det er riksmålsrepresentantene som «sprenger», ingen andre.

GRUNNLAG FOR DIALEKTREISING?

Noregs Mållag og Noregs Ungdomslag har nylig gitt ut eit hefte om målførebruk i ulike situasjonar. Heftet har tittelen «Æ vel bruk dialekta mi!» Redaktørar er Andreas Bjørkum, Ola Grøsland, Botolv Helleland og Tore Lauvdal. Av innhaldet kan ein nemne artiklar av kjente målfolk som Rolf Mikkel Blakar, Alf Hellevik, Ola Breivega og Ivar Eskeland. Dei tre siste tar for seg eit omstridd emne som talemålsnormalisering. Ellers finner ein eit interessant innlegg av psykologen Åge Steinset om språk og identitet.

Den kjente norskfilologen Thore Roksvold skriver om grunnlaget for dialektreising og gjør det på sin private, austnorske normal. Han bruker bl. a. endinga *-er* på hankjønnsord i ubestemt form fleirtall og *-a* i bestemt form. Hokjønnsord ender i fleirtall på *-en: gruppen.* Ellers nytter han former som *videre, nærmeste, framstående.* Blant avvik med omsyn til enkeltord kan ein merke seg typiske austnorske dialektord som *ta*(av) *itte, å* (kva), *hår*(kvar) o.a. Ein vil og sjå at han bruker *-er* i presens av kaste-klassen (botner): Han auser fritt frå heile det norske ordtilfanget, slik han bruker det i dialekten.

Vi tillet oss å ta med noen små smaksprøver frå Roksvolds artikkel. Først noen linjer frå innleiinga: *Nest etter v æ r e t er d i a l e k t e r det mest takknemlige samtaleemnet å ty t e l. D e fleste t a ø s s bruker språket t e l daglig, enten muntlig eller skriftlig, eller begge deler. Problem i f ø r b i n d e l s e med språklig uttrykksmåte er faktisk like universalt som v æ r e t. Derfor blir det viktig å få ei samansett forståing t a ulike språklige v i r k e m å t e r.*

Problem i samband med muntlig uttrykksmåte er eit meir dagligdags fenomen, og berører fleire, enn problem som har med skriftlige y t r i n g e r å gjøra. Det vi vil ta f ø r ø s s her, er ulike problem vi støyter på i f ø r b i n d e l s e med muntlig uttrykksmåte. Vi skal behandle det i fire deler: I ein del tek vi opp ulike syn på talenormering, i ein annan, meir allmenn, del gir vi noen praktiske eksempel og i ein tredje skal vi gjøra ein sveip innom eit par språksosiologiske prosjekt. I fjerde del blir m e k a n i s m a ved endring t a talemålet belyst ved ein abstrakt språkmodell. Det språkpsykologiske bidraget t e l d e s s i problema finn ein i artikkelen t e l Åge Steinset.

Så tar vi med Roksvolds konklusjon:

Under avdelinga om talemålsundertrykking ga vi eit eksempel på at folkelig talemål blir nedvurdert. H å r enkelt t a ø s s kunne nok bidra med utallige andre. Under avdelinga om språkmodellen peikte vi på at d e n n i nedvurderinga var uttrykk f ø r eit maktspel. D e underlegne i maktspelet prøver å bli lik d e mektige, d o m vil i t t e bli stempla som mindreverdige, og normerer derfor talemålet sitt. Språksosiologien fortel ø s s å s s e n normeringa skjer: Den kulturelle overklassa i b y a er normgjevande. Om ein går t e l språkhistoria finn ein ingen g r u n n e r t e l å stemple det folkelige talemålet som mindreverdige. Vi bør derfor i t t e godta at ein på u v i t e n s k a p e l i g grunnlag ser ned på det. Derfor må vi avvise tanken om institusjonalisert talemålsnormering, og vi kan styrke spørsmålsteiknet i overskrifta t e l denne artikkelen: Det e r grunnlag for dialektreising.

Ma

Abonner på
SPRÅKLIG SAMLING!

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Postboks 636, Sentrum Oslo 1.
Medlemspenger, kr. 20,— pr. år.
Postgiro 16 378.

Formann: Magne Aksnes

Neuberggata 6 D, OSLO 3

AV INNHALDET:

Framlegg til prinsipprogram for LSS, ved Ernst Håkon Jahr ..... s. 1
Landsmøtet ..... s. 2
Frå andre sida ..... s. 3
Ideologier i målreisinga, av Ernst Håkon Jahr .. s. 4
Riksmål-høgnorsk-alliansen på ny, av Geirr Wiggen ..... s. 6
Språkrådsmøtet 11. 10. 1975: Bokmålsseksjonen s. 10
Grunngiving frå Egil Pettersen, Leif Roksund og Finn-Erik Vinje for fleirtallsforslaget i bm.-seksjonens særutvalg ..... s. 10
Kort grunngiving for mitt standpunkt i rettskrivningsspørsmålet, av Trygve Bull ..... s. 13
«Stortingets intensjoner», av Ivar Hundvin .... s. 15
Norsk språkråd og riksmålsbevegelsen, av Geirr Wiggen ..... s. 18

Støtteresolusjon

Landslaget for Språklig Samling stør dei aksjonane som nå blir sette i gang for å fremje kravet om større løyvingar til nynorske lærebøker over statsbudsjettet. LSS ser auka løyvingar til nynorske lærebøker som einaste måten å få full jamstelling i skolen mellom nynorsk og bokmål. Vi meiner dette er eit klart rettferdskrav som alle burde kunne stø utan omsyn til kor dei elles står i målstriden.

Sentralstyret.

Grov sosial diskriminering

på grunn av det språket menneske her i landet er vane med å bruke, er ikkje nytt. Det gjeld kanskje klårast for alle dei som har andre morsmål enn norsk (samar, kvænar, immigrantar og framandarbeidarar frå ulike land). Men det gjeld i full monn dei som har norsk som morsmål òg. Dei aller fleste, faktisk. Den *løynde*, men likevel merkbare diskrimineringa som viser seg i at vi kvier oss for å nytte målføret vårt i mange høve, kjenner vel mange av oss til. Det er et tilhøve som kan gjøre oss lite spontane, som kan passivisere oss og verke slik at vi får lite lyst til å ta del i samfunnsaktivitetar ut over det private. Berre få kjenner seg sikre om dei gir seg i kast med eit av «normalmåla», — dvs. om dei prøver å prate «fint» eller «riktig», og enda færre er vaksne opp med «fint språk» og kjenner seg heime i det.

Denne kvardagslege undertrykkinga er stygg nok: Det bør og skal vere ei oppgåve for sosialt vakne menneske og for offentlege institusjonar å motverke denne sosiale sjuken.

Likevel hender det ikkje sjeldan at diskrimineringa kjem *opent* til uttrykk. Vi kjenner til ungdom t.d. i Oslo som ikkje får arbeid i privat næringsliv *fordi* dei bruker målføret sitt og seier *'kontor, tellefon* o.l. (med førstestavingstrykk). Og nyss fikk vi igjen høre om ei (frå Hardanger) som ikkje fikk hybel om ho ikkje la av seg målføret sitt (Aftenposten 29/10-75). Det er ikkje første gongen slikt skjer. Siste gongen blir det venteleg heller ikkje. Men det er *grov* forskjellsbehandling av folk, og det skjer her hos oss, i Norge!

Kva kan vi gjøre? Først og fremst må vi — kvar og ein av oss — ta oss saman og *bruke* heimemålet vårt i alle høve. Vere trassige i språkvegen. Og så kan vi på ulike vis (økonomisk, ved underskrifta vår, stemmen vår o. l.) stø dei organisasjonane og enkelt-personane som arbeider for eit folkemåls-nært skriftmål. Eit verkeleg sam-norsk skriftmål som ligg så nær alle målføra i Norge som råd er, vil vere uvurderlig som støtte til dei folkelege talemåla, gi dei større prestisje og dermed dei fleste av oss større språkleg og sosial tryggheit i kvardagslivet.

Den norske målstriden er først og sist ein sosial frigjøringsstrid. Ver på vakt mot all form for diskriminering av dialektane i by og bygd — og av dei som bruker dialektane! Kritiser all form for språkleg herre-velde!

gw

HEGLAND TRYKKERI — FL.FJORD